

SÜLEYMAN PASAZÂDE SAMİ BEY'İN OKULDA ÖDÜL VE CEZA VERMEYE İLİSKİN GÖRÜSLERİ

Yrd. Doç. Dr. Mustafa SANAL
Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi
İlköğretim Bölümü Öğretim Üyesi, KAYSERİ
e-mail:sanalm@erciyes.edu.tr

ÖZET

Bu çalışmada Süleyman Pasazâde Sami Bey'in ödül ve ceza vermeye ilişkin olan görüşlerine yer verilmeye çalışılmıştır. Sami Bey'in bu konudaki görüşlerinin bir kısmının günümüz eğitim anlayışında da yerinin olduğu tespit edilerek Sami Bey'in yaşadığı dönemden itibaren günümüz öğretmenlerine ödül ve ceza verme konusunda ışık tuttuğu ifade edilmeye çalışılmıştır.

Giris

Süleyman Pasazâde Sami Bey, Türk eğitim tarihinin önde gelen simalarından biridir. Yaptığı idari görevler ve yazmış olduğu “İlm-i Terbiye-i Etfâl” adlı eseri, onun eğitim tarihimizde önemli bir yer tutmasına sebep olmuştur. Süleyman Pasazâde Sami Bey, eserin orijinalinin Aristokli Efendi'ye ait olduğunu ifade etmiş(1) ancak kendisinden de bazı eklemeler yapmak suretiyle bu eseri kaleme aldığını belirtmiştir (2). Sami Bey, kendisini böyle bir eser yazmaya iten en büyük etkenin içindeki çocuk sevgisi olduğunu belirterek bu sevgisini şu sözleri ile dile getirmiştir:

“Beni hayatımda en ziyâde isgâl eden çocuklardır. Nerede bir çocuk görsem bilâ-ihityâr onun hâlini, mâzîsini, istikbâlini, sûret-i mâîsetini ve'lhâsil bütün hayatını düşünürüm. Bütün çocukları fânalığa karşı müdâfaa ile, iyilige doğru sevk etmeyi arzu ederim. İstedim ki bu mâsumlar kâffeten iyi olsun(3).”

Süleyman Pasazâde Sami Bey, aynı zamanda “Süleyman Nesib” adıyla yazmış olduğu şiirleri ile de Servet-i Fünûn edebiyatımızın önde gelen sair ve düşünürlerinden birisidir. Bu çalışmada Süleyman Pasazâde Sami

Bey'in ilk olarak yasami hakkında bilgi verilmiş, daha sonra da onun ödül ve cezanin hangi durumlarda ve nasıl uygulanması gerektiğine dair olan fikirlerine yer verilmeye çalışılmıştır.

1. Hayati

1866'da (Hicrî 1283)(4) İstanbul'da doğmuştur. Bu tarih, yazardan bahseden tüm kaynaklar tarafından doğrulanmaktadır(5). Sultan Abdülaziz'i tahtından indirenler arasında bulunan Süleyman Paşa'nın oğludur. Mülkiye'yi bitirdikten sonra 1890 yılında 24 yaşında iken Bursa İdadisi Müdürlüğü'ne tayin olmuştur. Bu okulda aynı zamanda Coğrafya ve Kozmografya derslerini de okutmuştur. 1891 yılında Bağdat İdadisi Müdürlüğü'ne tayin olmuş, bu okulda müdürlük görevine ek olarak Fransızca öğretmenliği de yapmıştır. 1883'de Bursa Maarif Müdürü olmuş, ek görev olarak da Bursa İdadisi'nde Fransızca öğretmenliği görevi kendisine verilmiştir. Aynı zamanda Kimya, Ahlâk ve Edebiyat derslerine de girmiştir (6). 1900'de merkezi Rodos'ta bulunan Cezayir-i Bahr-i Sefit (Akdeniz Adaları) Vilayeti Maarif Müdürlüğü'ne atanmıştır. II. Mesrutiyet'in ilanı ile birlikte 1908 yılında Maarif Nezareti Merkez Maarif Müdürlüğü'ne getirilmiş, iki ay sonra da Mekatib-i İbtidaiye İdaresi Müdürlüğü'ne naklonulmuştur. 1909 yılının Mayıs ayında Meclis-i Kebir-i Maarif üyeliğine getirilmiş, iki yıl sonra Mekatib-i Âliye Müdürlüğü'ne atanmıştır. Ayrıca ek görev olarak da Darülfünun Müdür-i Umumiliği (Üniversite Rektörlüğü) de kendisine verilmiştir. 1914 yılının Ağustos ayından itibaren ölünceye kadar Telif ve Tercüme Kurulu Üyeliği yapmıştır. 28 Eylül 1917'de 51 yaşında iken İstanbul'da ölmüştür. Cenazesi vasiyetine uyularak Eyüp'te Tevfik Fikret'in yanına gömülmüştür(7).

2. Sami Bey'in Ödül Vermeye İlişkin Görüşleri

Sami Bey'e göre öğrencilere verilecek ödüller mutedil düzeyde olmalıdır. Ne gereğinden fazla ne de gereğinden düşük oranda olmalıdır. Verilecek ödüllerin öğrencilerin kendilerinden yapılması beklenen hâl ve harekete uygun olması gerekmektedir. Örneğin akıl ve zekâyâ veya ahlâka dayanan bir fiil için bir öğrenciye bir meyve veya bir tatlı ödül olarak verilmemelidir. Sami Bey, yiyecek maddelerinin öğrencilere mükâfat olarak verilmesine siddetle karşı çıkmıştır(8). Ona göre çocuklara verilen ödüllerin miktarı sınırlı olmalıdır. Verilecek olan ödüllerin miktarı ve türü ne kadar çok olursa, bu durum ehil olmayanların da ödül alabilmelerine imkan verebilir. Ayrıca bir öğretmen öğrencilerine bol bol ödül verirse çocukların nazarında ödül almanın kıymeti azalır(9).

Ödüller şahsi olmalıdır. Eger bir öğrenci, önceki durumundan daha ileri bir düzeyde gelişim gösterirse bu öğrenciye göstermiş olduğu ilerlemeden dolayı bir ödül verilmelidir. Fakat kendi sınıfındaki bir çocuga nispetle daha ileri bir duruma geldiği için o çocuga ödül verilmeyerek öğrenciler arasında mukayese yapmamalı ve bu durumu öğrencilere yansıtılmamalıdır. Bu nedenle ödül, öğrenciler için bir övünç kaynağı veya büyüklük, üstünlük kaynağı olmamalıdır. Kısacası ödül, öğrencinin sadece ve sadece şahsına verilmelidir. Ödül, öğretmenin memnuniyetinin bir göstergesi olmalı ve öğretmen bu anlayışı öğrencilerine kazandırmalıdır. Öğretmenler, öğrenciler arasında ödül alıp-vermeden dolayı bir geçimsizlik, kıskançlık belirtileri görürse ya geçici olarak ya da sürekli olarak mükâfat verme eylemine son vermelidirler(10).

Sami Bey, öğretmenlerin öğrencilerine su ödülleri verilebileceklerini ifade etmiştir:

a- Medh-ü Senâ (Övme): Övme, en basit mükâfat türüdür. Ancak yerinde ve zamanında kullanırsa en etkili bir mükâfattır. Özellikle bir çocuk arkadaşları arasında yapmış olduğu bir isten veya göstermiş olduğu ilerlemeden dolayı öğretmeni tarafından yüksek sesle övülürse, bu durum hem öğrencinin daha çok çalışmasını teşvik edecek hem de diğer çocukların da daha çok çalışmalarına yardımcı olacaktır. Ancak öğretmenler bir öğrencinin sınıfta arkadaşları arasında övülmesi durumunun diğer öğrencilerde kıskançlık ve çekememezlik duygularını yaratmasına fırsat vermemelidirler. Çalışkanlığından veya göstermiş oldukları iyi davranışlardan dolayı bir öğrencisini övmeleri gerekiyorsa, bu öğrencisinin o anda sınıf ortamında bulunmamasına, yani sınıfta olmamasına gayret etmelidirler (11). Sami Bey'in medh-ü senâyâya ilişkin kendi cümleleri şu şekildedir:

“Medh-ü senâ mükâfatların en basitidir; fakat iksâr olunmazsa yâni ihtiyât ile ve mevkîinde istîmal olunursa müessir olur. Bir çocuk, bütün çocuklar muvâcehesinde yüksek sesle ve bir nevî vaziyet-i resmîye ile medh-ü senâ edilirse, ehemmiyeti daha ziyâde olur ve tabâyî-i mükerreme sahibi olan çocuklarda bî-eyyî-hâl pek güzel bir tesîr husûle getirir(12).”

b- Âferin Varakalarıyla Tahsînnâmeler: Aferin varakası bir çocuga bir haftalık süre içerisinde hal ve hareketleri ile derslerinde göstermiş olduğu başarının neticesine göre verilir. Burada dikkat edilmesi gereken şey, öğretmenlerin kolaylıkla ve sıklıkla aferin belgesi vermemesidir. Çünkü bu

belgelerin maddi olarak bir kıymeti olmamasına rağmen manevi olarak bir değeri vardır. Bu belgeler öğretmenin öğrencilerine ve öğrencilerinin göstermiş oldukları başarıya vermiş olduğu değer bir göstergesi olduğu için önem taşımaktadır. Bundan dolayı afetin varakaları kolayca ve sıklıkla verilmemeli, tesvik edici yönü zayıflatılmamalıdır(13).

Öğretmenler kime kaç tane afetin belgesi verdiğini bir deftere kaydetmelidirler. Bir öğrenci yirmi ile yirmi beş arasında afetin belgesi almışsa o öğrenciye bir tâhsinname verilmelidir(14). Bu şekilde öğrencilere başarılarından dolayı afetin varakası ve tahsinnamelerin verilmesi suretiyle hem onların derslerine karşı ilgilerinin artması sağlanmış olacak hem de ebeveynlerin de çocuklarına afetin varakası ile tahsinname almaları yönünde telkinde bulunmalarına zemin hazırlanmış olacaktır. Sami Bey'in bu husustaki önerileri günümüzde ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında başarılı olan öğrencilere verilen "tesekkür" ve "taktir" belgesi uygulaması ile benzerlik göstermektedir.

c- Levha-i Seref: Sami Bey her ayın sonundan gelecek ayın başına kadar kalmak şartıyla o ay içerisinde tahsinname alan öğrencilerin isimleri ile hâl ve hareketlerinde olumsuz bir hâl görülmeyen öğrencilerin isimlerinin okulun herkesçe görülebilen bir yerinde asılacak olan bir panoya yazılmasını istemiş, bu panoya da "Levha-i Seref" adının verilmesini önermiştir. Sami Bey her ne kadar bu tür levhaların okullara asılmasını pek de uygun bulmadığını söylese de bu tür bir uygulamanın ismi panoda olmayan öğrencileri olumlu yönde tesvik edebileceğinden dolayı, bu tarz bir uygulamada bir sakınca görmediğini belirtmiştir(15).

d- Kitap ve Hediyeler: Sami Bey, öğretmenlerin öğrencilere kitap, kursun kalem gibi ödülleri de verebileceklerini ifade etmiştir. Fakat öğretmenlere mükâfat olarak verecekleri kitap ve kalemlerin değerli olmamasına ve bu tür ödülleri sık sık vermemelerine dikkat etmelerini önermiştir. Sami Bey, kitap ve kalemin öğrencilere hangi durumlarda ve hangi amaç ile verileceğini şu sözleri ile açıklamıştır:

"Kitap ve hediyeler evvelce adedi tâyin edilen tahsinnamelerden mesela dört ve beş ve altı tahsinname ile mübâdele olunur; bu mübâdele, senede bir kere veyahût altı hattâ kâbil olursa üç ayda bir icrâ olunur. Hediyeler bu sûretle verilirse husûsî olmadıkları yâni yalnız bir iki çocuğa münhasir olmayıp çalışan ve lâyük olan her çocuğa derece-i liyâkat ve gayretine göre mükâfat verildiği ve sây ve gayretin alel-itlâk sayân-i mükâfât olduğu

anlasilacagi gibi mükâfâtin öyle muvakkat ve muvaffakiyete münhasir olmayarak devamlı bir sây ve gayretle mümtâz olanlara mahsûs olduğu görülür ki çocukların mütemâdî bir himmetle çalışmalarını mûcib olur(16).”

Sami Bey öğrenciler arasında rekabet duygusunun yaratılmasını ve bu duygudan öğretmenlerin yararlanmasını arzulamıştır. Ona göre rekabet, çocukların idaresi ve terbiyeleri için güzel bir vasitadır(17). Burada önemli olan öğretmenin, öğrencilerin birbirlerine karşı kin ve haset duyguları beslemeden onları sadece başarıda rekabet ettirmesidir. Bu nedenle öğretmenler öğrencilerine kardeş ve arkadaş sevgisi duygularını asılamalıdır(18).

3. Sami Bey’in Ceza Vermeye İlişkin Görüşleri

Sami Bey eğitim-öğretim süreci içerisinde öğrencilere bes tür cezanın verilebileceğini ifade etmiştir. Bunlar:

a- İhtâr ve Tevbîh: Bir hata işleyen veya derslerine gereği kadar çalışmayan öğrenciler, öğretmenleri tarafından ikaz edilmelidirler. Yalnız öğretmenler ikâz edecekleri öğrencilerini sınıfta arkadaşlarının yanında değil bir kenara çekerek ikâz etmelidirler. Bu görüşüyle Sami Bey, bir grup içerisinde öğrencilere verilen cezaların onur kırıcı bir özellikte olduğunu belirtmek istemiş, bundan dolayı da öğrencilerin grup içerisinde değil bir kenara çekilerek öğretmenleri tarafından uyarılmasını tavsiye etmiştir ki, onun bu görüşünün günümüz pedagoji anlayışında da yeri olduğu kabul edilebilecek bir gerçektir.

b- Âferin İstirdâdi: İkinci bir ceza türü ise daha önce öğrencilerin başarılarından dolayı kendilerine verilmiş olan âferin ve tahsîn belgelerinin geri alınmasıdır. Bu tür bir ceza, öğrencilerin işlemiş oldukları ağır suçlardan sonra uygulanmalıdır. Sami Bey’e göre bu tür bir ceza, öğrencilerin daha önce kazanmış oldukları âferin ve tahsîn belgelerini kaybetmelerine yol açacağı için manevi yaptırım gücü bu bakımdan etkili bir ceza türüdür(19).

c- Bir İsmi Levha-i Sereften Silmek: Bir ay evvel ismi levha-i serefe geçmiş olan bir çocuk, ikinci ay zarfında oldukça ağır bir hatada bulunursa, bu çocuğun ismi levha-i sereften çıkarılmalıdır. Eğer bu öğrenci gelecek aylarda yine hüsn-i hal ve harekette bulunur ve derslerinde başarı gösterirse ismi tekrar levha-i serefe yazılmalıdır(20).

d- Yazı Cezasıyla Beraber Tevkîf: Bu ceza türü, öğrencinin ders zamanları dışında, teneffüs saatlerinde okulda veya sınıfta alıkonulmasıdır. Eger öğrenci kendisine verilen bir görevi yapmadığından dolayı bu tür bir ceza almışsa, bu durumda boş oturtulmamalı ya kendisinin daha önce yapmadığı görevi yapması istenmelidir, ya da bir matematik problemi, güzel bir yazının tashihi gibi görevler kendisine verilmelidir(21).

e- Tard: Eger öğrencinin işlemiş olduğu özür, okulda ve sınıfında bulunan tüm öğrencileri rahatsız ediyorsa veya öğrenci almış olduğu tüm uyarı veya cezalara rağmen aynı hataları yapmaya devam ediyorsa, bu durumda öğretmenler, o öğrenciyi okuldan belirli bir süre uzaklaştırmalıdır. Ancak öğretmenlerin devamlı olarak öğrenciyi okuldan uzaklaştırma yetkisi yoktur. Sadece geçici süreyle uzaklaştırma yetkisine sahiptirler. Bir öğrencinin devamlı olarak okuldan uzaklaştırılmasına Maarif Nezâreti karar verir. Tard cezası verilecek çocukların ebeveynlerine ceza verilmeden önce bilgi verilmeli, onların da bu husustaki fikirlerine başvurulmalı, onların fikirleri alınmadıkça kesinlikle tarda karar verilmemelidir. Gerekirse çocuğun bu cezayı almadan önce okulunun ebeveynleri tarafından değiştirilmesine imkan verilmelidir. Ayrıca tard cezasının uygulanmasına sık sık değil nadiren başvurulmalıdır(22).

3.1. Sami Bey'in Cezanın Niteliğine İlişkin Görüşleri

Bu bes ceza türü Sami Bey'in öğrencilere verilmesini uygun gördüğü cezalardır. Sami Bey, bu açıklamalarla yetinmemiş, cezaların nitelikleri ve nasıl olması gerektiği ile ilgili olarak da görüşlerini açıklamıştır. Onun bu konuda ileri sürmüştüğü fikirleri şu şekildedir:

a- Bir Mektepte Cezalar Nadir Olmalıdır: Bir okulda ceza uygulaması ne kadar çok olursa çocukların verilen cezalara alışma eğilimleri de o kadar yüksek olur. Ancak cezanın nadir olarak uygulanması demek, öğrencilerin yapmış oldukları hataların göz ardı edilmesi anlamına gelmemelidir. Çocuklar yapmış oldukları hatalardan dolayı hemen öğretmenleri tarafından ikâz edilmelidirler. Yani öğretmenler çocukların hatalarını gömemezlikten gelmemeli, öğrencilerinde böyle bir hissin uyanmasına fırsat vermemelidirler. Bir okulda kusur ve kabahat ne kadar az olursa buna bağlı olarak da ceza uygulaması o derecede az olur. Sami Bey'e göre bu durum, öğretmenin çocuklar üzerindeki nüfuz ve tesiri ile okulu ve öğrenme duygusunu öğrencilerine sevdirmesinden ileri gelmektedir. Bir okulda ceza yöntemine ne kadar çok başvuruluyorsa bu, öğretmenin öğrencilerini iyi nüfuz ve disiplin altına alamamış olmasından kaynaklanmaktadır(23).

b- Cezalar Müfîd Olmalıdır: Sami Bey, bu ceza anlayisi ile çocuklara verilen cezaların bir eğitici yanının olmasını istemistir. Sami Bey'in bu konudaki kendi cümleleri şöyledir:

“Cezalar müfîd olmalıdır. Yani vâkî olan hatayı tashîh etmekle beraber çocukların fikir ve kalbini âdil ve islâh ve tâlim ve terbiyelerini ikmâl ve itmâm edecek seyler olmalıdır. Binâenaleyh mesela: çocukları dikkat ve basîrete davet eyleyerek fena yapılan ve doğru olarak tekrar yapılması lazım gelen bir ders vazifesine zamîme olmak üzere, kelimeleri, mânâsız cümleleri, sonu gelmeyen siirleri kopya ettirmek gibi cezalar fâidesiz ve hatta beyhûde ve gülünçtür. Kopya edilecek seyler bir fikr-i ahlâkîyi mutazammın veyâhud bâzî mâlûmât-i nâfiyayı muhtevî olursa, veyâhud yazılarını düzeltirecek ve kavâid hatalarını tashîh ettirecek emsele ve temrînler verilirse bu sây-i munzam herhâlde netâyic -i nâfiya husûle getireceğinden ceza da hakîkaten nâfi olur(24).”

Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere Sami Bey, verilecek cezaların mutlak surette bir eğitici ve yönlendirici yanının olmasını isteyerek, öğrenciye bir faydası olmayan ve gereksiz zaman kaybına yol açacak cezaların verilmesine karşı çıkmıştır.

c- Cezalar Mâkûl Olmalıdır: Çocuklara verilecek cezalar, çocuğun yasına ve işlemiş olduğu hatanın düzeyine uygun olmalıdır. Ne çok ağır olmalı ne de gereğinden hafif olmalıdır. Örneğin ceza olarak sayfalar dolusu yazı yazdırmak, siirler yazdırmak gereksiz ve manasız olduğu gibi öğrencilerin bir yerlere kapatılması ileriki yaşamlarında korkaklık duygusunun ortaya çıkmasına yol açacağı için gereksizdir ve bu tür bir ceza uygulamasına kesinlikle başvurulmamalıdır(25).

d- Cezalar Hiddet Edilmeyerek Hum ile, Itidifil ile Tatbik Edilmelidir: Bir öğrenci bir hata veya kabahat yaptığı zaman ve yapmış olduğu bu hata veya kabahat, onun ceza almasını gerektiriyorsa bu ceza öğretmen tarafından daha sonra değil hemen o anda verilmelidir. Öğretmenler ceza verirken sınırlı ve hiddetli olmamalıdır. Öğretmenler, öğrencilere, kendilerini rahatsız ettikleri için veya onlardan intikam almak amacıyla ceza vermemelidirler. Gerçekten bir öğrenci cezayı gerektirecek bir davranışta bulunmuşsa ceza almalıdır. Aksi takdirde ceza uygulamasına başvurulmamalıdır(26).

e- Cezalar Kesinlikle İcrâ Olunmalıdır: Öğretmenler ceza verirlerken vermiş oldukları cezaları uygulayıp uygulayamayacaklarını iyice düşünmeli, uygulayamayacakları cezaları kesinlikle vermemelidirler. Bu ceza yerine hemen uygulayabilecekleri bir ceza türünü seçip onu uygulamalıdır. Eger bir öğrenciye ceza verilmesi kararlaştırılmışsa bu karardan kesinlikle geri dönülmemelidir(27).

Yukarıda anlatılanlar göz önüne alındığında Sami Bey'in ceza anlayışında dayak ve falakanın yeri olmadığı görülecektir. Sami Bey, dayak ve falakaya bakış açisini şu cümleleri ile dile getirmiştir:

“Terakkiyât-i hazira-i terbiyeye göre bu vâsitânin gîlzet (kabalık) ve vahsetini mücazat-I cismâniyeden dolayı muallimin vâkar ve haysiyetine arız olacak noksanı; çocuklar hakkında icrâ olunan bu gibi sî-i muâmeleatin netâyic-i mesûmesini, sille ve tokatların ve falaka degnegin onları adeta hayvan derecesine ve binânaleyh duygusuzluga sevk etmekten başka birseye yaramayacağını tafsil ve tebyine hâcet var midir(28).”

Falaka ve dayak korkusunun çocukların psikolojik gelişimlerini olumsuz yönde etkileyeceğini belirterek, çocukların bu tür şeylerle asla korkutulmamalarını talep etmiş, eğitim-öğretim faaliyetlerinde dayak ve falakanın kesinlikle yerinin olmadığını açıkça ifade etmiştir. Nisan 1847 yılında yayınlanan bir Talimatname'de de çocukların “falaka” ile dövülmesinin dinde yerinin olmaması nedeniyle yasaklanmış olduğu da göz ardı edilmemelidir(29). Ancak Sami Bey her ne kadar okulda dayak ve falaka uygulamasına karşı çıksa da aile içerisinde çocukların terbiye edilmeleri amacıyla anne ve babaların dayaga basvurmalarında herhangi bir sakinca görmemiş ve bu görüşünü şu şekilde dile getirmiştir:

“Mücazât-i cismâniyenin bâzi ahvâl-i istisnâiyede müessir ve lâzım olduğunu iddiâ edenler vardır. Fakat biz bu bâbda onlarla mübâhase etmek istemeyiz. Yalnız bu gibi mücâzâtin aile arasında sâir yerlere nispetle pek o kadar mahzûru olmadığını yani mücâzât-i cismaniyenin lüzûm görülürse aile arasında tatbîk olunabileceğini dermeyân ile mekteplerden herhalde katiyyen ref ve ilgisi lazim geleceğini beyân ve talepte isrâr ederiz(30).”

Öğretmenler, ebeveynlerine karşı gelen öğrencileri bu durumdan haberdar olduğu zaman hemen cezalandırmalıdır(31).

Öğretmenler, hata işleyen bir öğrenciye, neden ve hangi amaçla böyle bir davranışta bulunduğu sorarak onun göstermiş olduğu davranışın sebep ve sonuçları üzerine düşünmesini sağlamaya çalışmalıdır, sormuş oldukları sorunun cevabını öğrencinin kendisinden aldıktan sonra doğru davranış biçimini yine öğrencinin kendisine buldurmalıdır. Bu yöntem, ceza vermekten daha etkili bir yöntemdir. Çünkü öğrenciler bu yöntem sayesinde kendi yapmış oldukları hataları, kusurları neden-sonuçları ile kendileri irdeleyecekler ve bu eylemi alışkanlık haline getireceklerdir(32). Bu talebini şu sözleri ile dile getirmiştir:

“Lâkin talebeden biri emr-i istînsâhta bir kusur edecek olursa, muallimin mezkûr hatayı bilâ-tâyin “hata etmissiniz” diye yalnız o hatayı tashîh etmesi kâfi olmayıp bazı sûallerle talebeyi iyi dikkat etmeye ve hatayı kendisinin tashih kılmasına ihtiyaç kalmaksizin bizzât çocuğa buldurarak ona tashîh ettirmeye sevk etmelidir(33)”

Sami Bey, bazı durumlarda öğrencilere verilecek cezaların herkes tarafından bilinmesinin faydalı olacağını belirtmiştir. Bu durumlar:

- 1- Çocuğun yaptığı hata herkes tarafından biliniyorsa,
- 2- Çocuk kabahat işlemeyi bir alışkanlık haline getirmiş ise,
- 3- Çocuğun yapmış olduğu bir kabahatten dolayı herkesten özür dilemesini gerektirecek bir durum ile bundan diğer çocukların da ders almasına imkân verecek bir durumda çocukların yaptıkları hatalar ile almış oldukları cezaların herkes tarafından bilinmesinde herhangi bir sakınca görmemiştir(34).

Öğretmenler bir çocuğun yalan söylediğini anırlarsa hemen bu çocuğu teşhir ederek arkadaşlarının önünde ikaz ve tenbih etmelidirler. Yine öğrencilerin kendilerine verilecek olan cezadan kurtulmak amacıyla yalan söyledikleri öğretmenleri tarafından anlaşırsa, öğretmenler o öğrencileri yalan söyledikleri hususunda itirafta buldurmalı, bu itiraftan sonra ceza müeyyidelerini uygulamalıdır(35). Öğretmenler öğrencilerinin hırsızlık yapmaları durumunda da aynı tepkileri göstererek hırsızlık yapan öğrencileri cezalandırmalıdır(36).

SONUÇ

Yukarıda verilen bilgilerden hareketle, Süleyman Pasazâde Sami Bey'in ödül ve ceza vermeye ilişkin olan görüşlerinin bir kısmının günümüz eğitim anlayışında da kendisine yer bulduğu kolaylıkla anlaşılmaktadır. Çünkü o, hem ödül vermenin hem de ceza vermenin eğitimsel yanına dikkatleri çekmiş, öğretmenlerden de bu hususun üzerinde önemle durmalarını istemiştir. Sami Bey, ödül ve ceza verilirken öğretmenlerin nelere dikkat etmeleri gerektiği konusunda da görüşlerini bildirmiş, öğretmenlerin çocuk psikolojisi, öğrenme psikolojisi ve gelişim psikolojisi konularında bilgi sahibi olmalarını öngörmüş olarak kabul etmiştir. Bu görüşü ile de günümüz öğretmenlerine yaşadığı dönemden itibaren isik tutmaya çalışmıştır. Ödül ve cezaya gerektiği yerde gerektiği biçimde başvurulmasını önererek ödül ve cezanın eğitici yanını ön plana çıkarmaya çalışmak suretiyle de ödül ve cezaya hem eğitici hem de terbiye edici bir görev yüklemiştir. Yine dayak ve falaka korkusunun çocukların psikolojik gelişimlerini olumsuz yönde etkileyeceğini belirtmek suretiyle, çocukların asla bu tür şeylerle korkutulmalarını önermiş, bu tutum ve davranışı ile çağdas bir eğitim anlayışı sergilemiştir. Ancak Süleyman Pasazâde Sami Bey'in çocukların iyi terbiye edilebilmesi için ebeveynlerin dayaga başvurmalarını uygun görerek günümüz eğitim anlayışında yeri olmayan bir görüşün de savunucusu olduğu unutulmamalıdır.

BİBLİYOGRAFYA

- Akyüz, Kenan: *Bati Tesirinde Türk Siiri Antolojisi*, Inkilâb Kitabevi, İstanbul 1996. Aktas, Serif: *Yenilesme Dönemi Türk Siiri ve Antolojisi*, Akçag yayinlari, Ankara 1996. Durukoglu, Salim: *Süleyman Nesip (Süleyman Pasazâde Bey)*, Kültür Bakanligi Kültür Eserleri Dizisi:288, Ankara 2001.
- Akyüz, Yahya: *İlköğretim Tarihinde Bir Adim: Nisan 1847 Talimati*, Ankara Üniversitesi Osmanli Tarihi Arastirina ve Uygulama Merkezi Dergisi, Ankara Universitesi Basimevi, Ankara 1994.
- Akyüz, Yahya: *Türk Egitim Tarihi*, 8. Baski, İstanbul 2001.
- Çetin, Mehmet: *Tanzimat 'tan Bugüne Türk Siiri Ontolojisi-I*, Kitabevi Yayinlari, İstanbul 1994.
- Ismail Hakki: *Sami Bey 'in Ruhü, Terbiye Hakkındaki Fikirleri, Nazariyeleri*, Milli Tâlim ve Terbiye Mecmuasi, Adet:3, Mart 1334.
- Sami: *İlm-i Terbiye-i Etfâl*, Dersaadet İkdâm Matbaasi, İstanbul 1328.
- Süleyman Pasazade Sami Bey: *Külliyat-i Asar ve İhtisâsât*, Evkâf-i İslamiye Matbaasi, İstanbul 1917.

DIPNOTLAR

- ¹ Sami:İlm-i Terbiye-i Etfâl, Dersaâdet İkdâm Matbaasi, İstanbul 1328, s.6.
- ² Yahya Akyüz, *Türk Egitim Tarihi*, 8. Baski, İstanbul 2001, s.196.
- ³ Sami, a.g.e., s.3.
- ⁴ Süleyman Pasazâde Sami Bey, *Külliyât-i Asar ve İhtisâsât*, Evkâf-i İslamiye Matbaasi, İstanbul 1917, s.5.
- ⁵ Kenan Akyüz: *Bati Tesirinde Türk Siiri Antolojisi*, Inkilâb Kitabevi, İstanbul 1996, s.40; Serif Aktas: *Yenilesme Dönemi Türk Siiri ve Antolojisi*, Akçag yayinlari, Ankara 1996, s.121;
- ⁶ Salim Durukoglu: *Süleyman Nesip (Süleyman Pasazâde Bey)*, Kültür Bakanligi Kültür Eserleri Dizisi:288, Ankara 2001, s.3.
- ⁷ Ismail Hakki: *Sami Bey'in Ruhü, Terbiye Hakkındaki Fikirleri, Nazariyeleri*, Milli Tâlim ve Terbiye Mecmuasi, Adet:3, Mart 1334, s.2.
- ⁸ Mehmet Çetin: *Tanzimat'tan Bugüne Türk Siiri Ontolojisi-I*, Kitabevi Yayinlari, İstanbul 1994, s.64.

- ⁹ Sami, *İlm-i Terbiye-i Etfâl, Dersaadet İkdâm Matbaası, İstanbul 1328*, s.206.
- ¹⁰ Sami, a.g.e., s.206.
- ¹¹ Sami, a.g.e., s.206-207.
- ¹² Sami, a.g.e., s.152.
- ¹³ Sami, a.g.e., s.208.
- ¹⁴ Sami, a.g.e., s. 208.
- ¹⁵ Sami, a.g.e., s.209.
- ¹⁶ Sami, a.g.e., s.209-210.
- ¹⁷ Sami, a.g.e., s.210-211.
- ¹⁸ Sami, a.g.e., s.151.
- ¹⁹ Sami, a.g.e., s.172.
- ²⁰ Sami, a.g.e., s.218.
- ²¹ Sami, a.g.e., s.218.
- ²² Sami, a.g.e., s.219.
- ²³ Sami, a.g.e., s.212-213.
- ²⁴ Sami, a.g.e., s.213.
- ²⁵ Sami, a.g.e., s.214.
- ²⁶ Sami, a.g.e., s.214-215.
- ²⁷ Sami, a.g.e., s.216.
- ²⁸ Sami, a.g.e., s.202.
- ²⁹ Yahya Akyüz: *İlköğretimin Tarihinde Bir Adım: Nisan 1847 Talimatı*, Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1994, s.15-16.
- ³⁰ Sami, a.g.e., s.203.
- ³¹ Sami, a.g.e., s.165-166.
- ³² Sami, a.g.e., s.125, 188, 189.
- ³³ Sami, a.g.e., s.71.
- ³⁴ Sami, a.g.e., s.188.
- ³⁵ Sami, a.g.e., s.155-156.
- ³⁶ Sami, a.g.e., s.143.